

BOSHLANG‘ISH SINF O‘QITUVCHILARIDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVGA ASOSLANGAN O‘QITISH TEXNOLOGIYASI

**Sh.A.Turdiyeva – ADPI,
“Pedagogika va psixologiya” kafedrası katta o‘qituvchisi
N.N.Samatova-
Altragamus universiteti 1-kurs magistranti**

Annotasiya: Ushbu maqola ta'limning natijasi qanday bo'lishi kerak, savodli ta'lim g'oyasi haqidagi savolga javob berish uchun ilgari surilgan. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv esa ta'lim sifatini ta'minlash va uni an'anaviy usullar yordamida hal etmaslik, ya'ni olingan ma'lumotlar hajmini oshirish o'rtasidagi ziddiyatdan kelib chiqqan muammoli vaziyatdan qanday chiqishni o'rgatadi. Bundan tashqari, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda til ta'limining roli va kundalik, ta'lim, ishlab chiqarish va madaniy hayotda dolzarb bo'lgan kommunikativ masalalarni chet tili yordamida hal qilish va kommunikativ maqsadlarga erishish qobiliyati. til va nutq vositalari hisobga olindi.

Kalit so‘zlar: professional muloqot, kompetensiyaga asoslangan yondashuv, kommunikativ kompetensiya, nutqni rivojlantirish, til ta'limi.

Mamlakatimizda zamonaviy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan tub islohotlar shaxsga yo'naltirilgan ta'limni joriy etish, ya'ni bilimli, har tomonlama barkamol, raqobatbardosh va komil shaxsni tayyorlashga qaratilgan. Buning uchun o'quvchilarda kasbiy ko'nikma va malakalarni shakllantirish, ularni turli sohalarida olgan bilimlarini kundalik hayotda qo'llashga o'rgatish zarur. Hozirgi globallashuv davrida ta'limning asosiy vazifalaridan biri nafaqat o'quvchilarga bilim berish va olingan bilimlar asosida ko'nikma va malakalarni shakllantirish, balki ularni amaliyotda qo'llay olish ko'nikmasini shakllantirishdan iboratdir. Bu esa barcha fanlarni o'qitishga malakali yondashuvni joriy etish muammosini keltirib chiqardi.

Ma'lumki, ta'limning ma'lum bosqichlarida har bir fan asoslarini o'qitish tamoyillarini belgilovchi asosiy me'yoriy hujjat Davlat ta'lim standarti bo'lib, unda muayyan fanni o'qitishning maqsad va vazifalari, o'quvchilar uchun zarur bo'lgan bilimlar mazmuni ham ko'rsatilgan. Lotincha competre (“qodir bo'lmoq, munosib bo'lmoq”) so'zidan olingan “kompetentlik” so'zi shaxsning ma'lum bir sohadan xabardorlik darajasini, shu sohadagi bilimni bildiradi. “Oliy ta'lim lug'ati”da “kompetentlik” so'zi “muayyan mansabdor shaxs bilim va tajribaga ega bo'lgan masalalar doirasi” deb ta'riflangan. Shu bilan birga, “kompetensiyaga ega bo'lish” tushunchasi “KOMPETENSIYA, vakolat - ma'lum bir ijtimoiy-professional mavqega ega bo'lgan shaxslarning bilimlari, qobiliyatlari va tajribasi ular bajaradigan vazifalarning murakkablik darajasiga va ular oldida turgan muammolarga mos keladi” deb ta'riflanadi. “Kompetensiya” bilim, tajriba va qobiliyat tushunchalarini o'z ichiga oladi.

“Kompetensiya” tushunchasi birinchi marta 20-asrning 50-60-yillarida amerikalik olim N. Xomskiyning asarlarida tilga olingan va shaxsning faoliyatni amalga oshirish qobiliyati sifatida talqin qilingan. N.Xomskiy o'zining “Sintaktik tuzilmalar”, “Sintaksis nazariyasining aspektlari” asarlarida “kompetentlik” (kompetentlik) va “ishlash” (bajarish) tushunchalarini va bu atamalarining mazmunidagi farqlarni farqlar orqali bilish, “so'zlovchi-tinglovchi” va muloqot va faoliyatda tildan foydalanish.

Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan o'qitish - bu o'quvchilarning shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy faoliyatida egallagan bilim, ko'nikma va malakalarni amaliy qo'llash uchun kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan o'qitish. Shu nuqtai nazardan

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

qaraganda, B.Xo‘jayevning ilmiy-tadqiqot ishlarida ta’limning uchta an’anaviy elementi, bilim, ko‘nikma va malaka va yana uchta element: amaliy tajriba, malaka, malaka oshirish ma’lum asosga ega. Shuni ta’kidlash kerakki, kompetensiyalar faqat ulardan foydalanilganda namoyon bo‘ladi. Aks holda, ular yashirin qobiliyatlar, keraksiz qobiliyatlar sifatida talqin qilinadi. Demak, kompetensiya ma’lum bir vaziyatda ma’lum qobiliyatning namoyon bo‘lishini anglatadi. Kasbiy kompetensiya faqat ushbu faoliyatni bevosita amalga oshiradigan mutaxassis tomonidan namoyon bo‘ladi, lekin uning dastlabki shartlari, asoslari, asoslari va xususiyatlari kasbiy ta’lim jarayonida shakllanadi va rivojlanadi.

Mutaxassisning malakasini belgilovchi ushbu elementlar kasbiy muloqot orqali ish jarayonida aniqlanadi va baholanadi. Shu sababli, bizning fikrimizcha, kasbiy kompetensiya va professional muloqot bir-biri bilan chambarchas bog‘liq va asosiy kompetensiyalar qatoriga kiradi. Xususan, til ta’limida shakllangan nutq kompetensiyasi kasbiy kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda nihoyatda muhim o‘rin tutadi.

Bugungi kunda bu jihatlar o‘quvchilarni ertangi kunga, ya’ni jahon bozorida raqobatbardosh bo‘lishga, har qanday kutilmagan vaziyatga doimo tayyor turishga, kechagi bilim va tajribaning bugungi va ertangi kun faoliyatida samarali bo‘lmasligini ta’minlash zarurligini belgilab beradi. U yerda o‘qituvchi va shogirdning kelajakdagi hayotida erishgan yutuqlari imkon qadar ko‘proq bo‘lganligi va u imkon qadar kamroq muvaffaqiyatsizlikni ta’minlashi kerakligiga asoslanadi. Agar o‘qituvchi o‘zini bilimning yagona va asosiy manbai deb bilsa, o‘zining hayotiy va tarbiyaviy tajribasini eng to‘g‘ri tajriba deb talqin qilsa, o‘quvchilarning hayotiy va kasbiy muammolarini hal etishning “to‘g‘ri” va “noto‘g‘ri” usullarini qat’iy belgilab qo‘ysa, “shart”. “Ta’lim “ko‘nikishingiz kerak” kabi isbotlash qiyin bo‘lgan hukmlarga berilsa, samarali bo‘lmaydi. Aksincha, bugungi kun yoshlari mustaqil fikrlashga, ma’lumot izlashga, olingan bilimlarni notanish vaziyatlarda ham qo‘llay bilishga, qiyin vaziyatlardan chiqib ketishga, muammolarni mustaqil hal qilishga o‘rgatilsa, kelajakda ular muvaffaqiyat qozonadi.

Uslubiy adabiyotlarga ko‘ra, kommunikativ kompetensiya - chet tilidan foydalangan holda kundalik, ta’lim, ishlab chiqarish va madaniy hayotda dolzarb bo‘lgan muloqot masalalarini hal qilish qobiliyati; til va nutq vositalaridan foydalangan holda kommunikativ maqsadlarga erishishdir.

Bu fikrga qo‘shilar ekanmiz, kommunikativ kompetensiya - bu o‘z ona tilida, istiqomat qilayotgan davlatning rasmiy tili va chet tillarida so‘zlasha olish, o‘z fikrini og‘zaki va yozma ravishda aniq va ravshan bayon eta olish, mantiqiy va mantiqiy fikr yurita olish ekanligini ta’kidlaymiz. savollarni to‘g‘ri qo‘yish, jamiyatdagi odamlar bilan muloqot qila olish, savollarga mantiqiy javob berish, muloqot sharoitiga moslasha olish, muloqotda o‘zini tutish madaniyatini kuzatish, suhbatdosh fikrini hurmat qilgan holda o‘z nuqtai nazarini himoya qila olish, suhbatdoshni ishontirish, ziddiyatli vaziyatlarda o‘zini tuta olish, muammolarni hal qilishda adekvat qarorlar qabul qilish va kelishmovchiliklarni bajarish kabi ko‘plab jihatlarni qamrab oladi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish kerakki, bu ko‘nikmalarni shakllantiruvchi metodik vositalar umumta’lim tizimida kam qo‘llaniladi. SHuning uchun bu turdagi malaka va ko‘nikmalarni shakllantirishda asosiy mas’uliyat oliy ma’lumotga yuklanadi, chunki bu kompetensiyalar kasbiy tayyorgarlik jarayonida shakllanmasa, mutaxassis o‘z ishining birinchi kunlaridanoq muammolarga duch keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Oliy ta’lim (lug‘at-ma’lumotnoma). - T.: Maliya, 2003. - 456 b.
2. Xomskiy, N. Sintaktik konstruktsiyalar. Mouton, 1957, 117 bet.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

3. Xodjaev B.X. Zamonaviy didaktik yordamdan foydalangan holda o’rta maktab o’quvchilarining tarixiy tafakkurini rivojlantirish: Ped. fan. Doktor...dis. Izoh. – T., 2016. – 82 b.

4. Daniels, M. Kasbiy kompetentsiyalarni rivojlantirish va baholash, Uppsala universiteti, Shvetsiya, 108 pp.